

1891 Tarihli Darümuallimin Nizamnamesi

Kerim SARIÇELİK¹ Öztürk KART²

¹ Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye, ksaricelik@erbakan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2827-6132>

² Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye, okart@erbakan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2554-2837>

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 04.11.2023
Kabul: 14.12.2023
Yayın: 31.12.2023

Anahtar Kelimeler:

Darümuallimin,
Öğretmen yetiştirme,
Eğitim tarihi,
Nizamname.

Osmanlı genel eğitimini şekillendiren önemli bir belge olan 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde öğretmen yetiştiren bir kurum olarak Darümualliminle ilgili bazı kararlar alınmıştır. Fakat tüm çabalara rağmen tasarlanan öğretmen yetiştirme sistemi kurulamayınca Maarif Nezareti 1891 yılında güncel ihtiyaçları da dikkate alarak bir nizamname layihası hazırlamıştır. Hükümet tarafından bazı değişikliklerle kabul edilen nizamname, 29 Ekim 1891 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Nizamnamede, Darümuallimin iki sene eğitim verilecek, ibtidai, rüştiye ve aliye şubelerinden oluşan bir eğitim kurumu olarak tanımlanmıştır. Her bir şubenin giriş şartları, öğrenci sayısı ve ders programları belirlenmiştir. Darümuallimin öğrencilerine buldukları şubeye göre burs verilecek, her sene ders kitapları parasız dağıtılacaktır. Okul mezunlarına atamalarda öncelik verilecek, öğretmenlik görevini kabul etmeyenlere ise bazı yaptırımlar uygulanacaktır. Nizamnamede ayrıca öğretmenliğe atanacaklar için Maarif bünyesinde bir terfi sistemi de kurulmuştur. 1891 tarihli bu nizamname yayımlandığı şekliyle kalmamış, zaman içinde üzerinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikleri H. 1316, H. 1317 ve H. 1318 Maarif Nezareti Salnamelerinden takip etmek mümkündür. Bu değişiklikler özellikle Darümualliminin kayıt, kabul ve mezuniyet şartları, barındıracağı laboratuvar ve diğer uygulama birimleri ile eğitim araç gereçleri etrafında toplanmaktadır. Ancak Nizamnamede asıl önemli değişikliklerin ders programlarında yapıldığı görülmektedir. Buna göre programlarda hem haftalık ders saatleri artırılmış hem de yeni dersler müfredata eklenmiştir. Özellikle Aliye şubesinde eğitim süresi üç yıla çıkarıldığından ders programı tamamen yeniden değiştirilmiştir.

Teacher Training School Regulations dated 1891

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 04.11.2023
Accepted: 14.12.2023
Published: 31.12.2023

Keywords:

Values Alignment,
Darümuallimin,
Teacher training,
Education history.

In the Regulation for the General Education (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi) dated 1869, an important document that shaped Ottoman general education, some decisions were taken regarding "Darümuallimin" as an institution that trained teachers. However, when the designed teacher training system could not be established despite all efforts, the Ministry of Education prepared a draft regulation in 1891, taking into account current needs. The regulation, accepted by the government with some changes, came into force on 29 October 1891. In the regulation, Darümuallimin was defined as an educational institution consisting of primary, secondary and senior branches, where education would be provided for two years. The entry requirements, number of students and course schedules for each branch were determined. Scholarships would be given to Darümuallimin students according to the branch they were in, and textbooks would be distributed free of charge every year. School graduates would be given priority in appointments, and some sanctions would be imposed on those who did not accept the teaching position. The regulation also established a promotion system within the Maarif for those who would be appointed as teachers. This regulation, dated 1891, did not remain as it was published, and some changes were made over time. It is possible to follow these changes in the Ministry of Education Yearbooks (Maarif Nezareti Salnamesi) of 1316 H., 1317 H. and 1318 H. These changes are especially centered around the registration, acceptance and graduation conditions of the Darümuallimin, the laboratory and other practice units it will host, and educational equipment. However, it can be seen that the real important changes in the Regulations were made in the curriculum. Accordingly, weekly course hours have been increased and new courses have been added to the curriculum. Especially in the Aliye branch, the course schedule has been completely changed as the education period has been increased to three years.

Atıf/Citation: Sarıçelik, K., & Kart, Ö. (2023). 1891 tarihli Darümuallimin nizamnamesi. *Edutech Research Dergisi*, 1(1), 48-61.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Toplumlar varlıklarını devam ettirebilmek için bilgi birikimlerini, kültürlerini, ahlak normlarını yeni nesillere aktarmak isterler. Böylece toplumsal değerler her defasında yeniden üretilir. Öğretmenler son derece önemli olan bu işlevin gerçekleşmesinde rol alırlar. Öğretmenlik bu bakımdan tarihin en eski uğraşlarından birisi kabul edilebilir. Fakat öğretmenliğin profesyonel bir meslek hâline gelmesi, eğitimi bir kamu görevi sayan modern devlet anlayışının ortaya çıkmasıyla ilgilidir. Gerçekten de devletin, vatandaşlarının eğitim-öğretim işini üstlenmesi, bütçesinden kaynak aktarması ilk kez Fransa’da ihtilalden sonra kabul edilen 1791 Anayasasında söz konusu olmuştur (Kafadar, 1997: 37-38). İhtilalin getirdiği değerleri geniş halk kitlelerine benimsetmek amacıyla parasız örgün eğitim kurumları açılmış, eğitim laikleştirilirken öğretmen kamu görevi yapan bir memur hâline getirilmiştir. Aynı dönemde Avrupa’da yaşanan sanayi devrimi eğitimin kitleleşmesini hızlandırmış, iş bölümü ve mesleki uzmanlaşmayı ortaya çıkarmıştır. Zamanla usta çırak ilişkisi çerçevesinde edinilen meslekler dahi örgün eğitimin çatısı altına alındığından öğretmenlik uzmanlık gerektiren bir meslek olmuştur (Özpolat, 2005: 228-230). Bu nedenlerle belirli standartlara sahip yetkin öğretmen yetiştirme meselesi devletler için önemli bir görev hâline gelmiştir.

Osmanlı Devleti’nde modern anlamda öğretmenlik mesleğinin doğuşu, modern devleti oluşturmaya yönelik reformların hayata geçirildiği Tanzimat Döneminde söz konusudur. Tanzimatçı devlet adamları, yeni bir devlet ve yönetim anlayışı getirmeyi amaçlayan Tanzimat reformlarının modern bir eğitim sisteminin kurulmasıyla başarılı olabileceğini düşünerek bu alanda birçok düzenleme yapmışlardı (Taşer, 2010: 160). Kaldı ki geniş halk kitlelerine belirli düzeyde eğitim vermeden ve iyi eğitilmiş memurlardan oluşan bir bürokrasi meydana getirmeden yapılacak düzenlemeler kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdur. İşte bu gerekçelerle devlet, eğitim işlerine el atmış bir taraftan geleneksel eğitim kurumları yanında modern okullar açmaya başlamış diğer taraftan öğretmen meselesini gündemine almıştı (Osmani ve Pay, 2018:224). Gerçekten de öğretmen, meydana getirilen eğitim sisteminin en önemli unsurlarından birisi hâline gelmişti. Oysa mevcut öğretmenler nitelik ve nicelik bakımından ihtiyaçları karşılayacak düzeyde değildi. Akademik ve pedagojik donanımları yeterli olmayan dar görüşlü geleneksel öğretmen profili kıyasıya eleştirilmekteydi. Sadece öğreteceği konuları bilen değil bunu nasıl etkili bir şekilde öğreteceğini bilen, yeniliklere açık öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktaydı. O hâlde modern eğitim anlayışına uygun yeni tarz öğretmenler yetiştirilmeliydi. Böylece devlet yıllarca ihmal edilen bir alana girmiş oluyordu.

Tanzimat Dönemi’nde ilk örnek öğretmen okulu başkentte 1848 yılında *Darülmuallimin* adıyla açıldı. Rüştüye mekteplerinin öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla öğretime başlayan bu eğitim kurumunun işleyişe dair mevzuatı hazırlanmak suretiyle öğretmen yetiştirme politikasının ana hatları da belirlenmişti. Darülmuallimin’in ilk nizamnamesi 1 Mayıs 1851 tarihinde yürürlüğe girmiştir (BOA, İ.MVL; 211/6894). Bu nizamnamede yer alan temel ilke ve kurallar, oluşturulmak istenen öğretmen yetiştirme sisteminin ilk örnekleri olması bakımından önemlidir. Bu kurumun ardından temel eğitime nitelikli öğretmen yetiştirmek amacıyla bir başka öğretmen okulu Darülmuallimin-i Sıbyan, Beyazıt’ta eski Matbaa-i Âmire binasında 15 Kasım 1868 tarihinde eğitim-öğretime başladı (Mahmud Cevâd, 1338; 99). Eğitim modernleşmesinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile öğretmen yetiştirme sistemi yeniden kurgulanarak İstanbul’da rüştüye, idadi ve sultani kısımlarından oluşacak bir Büyük Darülmuallimin’in kurulmasına karar verildi (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi madde; 52-67; BOA, Y.E.E; 112/6). Tasarlanan rüştüye şubesi 1870 yılında açılmış, idadi şubesi 1874 yılında eğitim-öğretim veremeye başlamışsa da aliye şubesi olarak da adlandırılan bu kısım, istikrarlı bir çizgi izleyememiş zaman zaman faaliyetlerini sonlandırmak mecburiyetinde kalmıştır (Koçer, 1991; 147). Sultani şubesi ise hiçbir zaman açılmamıştır (Altın, 2009; 85-86). Çünkü sultani mektepleri ancak 1908 yılından sonra on iki vilayet merkezindeki idadilerin sultaniye dönüştürülmesiyle ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır (Öztürk 2005; 207).

Maarif Nezareti, Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde çerçevesi çizilen sistemin kurulamaması ve zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar nedeniyle 1891 yılında öğretmen yetiştirme programında yeni bir düzenlemeye gitmeye karar verdi. Bu amaçla Meclis-i Maarifçe bir nizamname layihası hazırlanarak Şûra-yı Devlet'e gönderildi. Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesinde yapılan toplantı sonunda nizamname layihası üzerinde bazı değişiklikler yapılarak *Maârif Umûmiye Nizamnâmesinin İkinci Faslının Dârümuallimîn Hakkındaki Mevadını Tâdil Eden Nizamnâme* adıyla son şekli verildi (BOA, İ. MMS 126/5394). Nizamname, 29 Ekim 1891 tarihinde yürürlüğe girdi (Düstur, I. Tertib, C. VI; 1134-1139). İlgili nizamname ve ders programı Maarif Nezareti'nin resmi yayınları olan H. 1316, H. 1317 ve H. 1318 tarihli salnamelerde de aynı başlık altında yayınlanmıştır (Salname-i Nezaret-i Maarif, H. 1316; 127-134, H. 1317; 129-136, H. 1318; 133-140).

Eğitim tarihi çalışmalarında sıklıkla müracaat edilen ve yukarıda işaret edilen kaynaklardan ulaşılabilen 1891 tarihli nizamname metinleri sanıldığı gibi aksine aynı içeriğe sahip değildir. Arşiv belgesinde yer alan nizamname layihası, ilgili mercilerce onaylanmış değildir. Sadece bir öneri niteliğindedir ve zaten üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Düstur'da yayınlanmış olan metin, resmî olarak kabul edilen ve yürürlüğe giren metindir. İşin ilginç yanı Maarif salnamelerinde yer alan ve bazı araştırmalarda 1891 nizamnamesi olarak referans gösterilen nizamname metinlerinde, bazı maddelerin değiştirilmiş olmasıdır. Üstelik salname koleksiyonları içinde 1898-1901 yılları arasında yayınlanmış olan metinlere ek olarak verilen darülmualimin ders programları 1891 yılındaki programlardan farklıdır. Bu durum araştırmacılar açısından karışıklığa neden olmaktadır. İşte bu çalışmada öğretmen yetiştirme tarihi açısından önemli bir metin olan 1891 tarihli darülmualimin nizamnamesinin içeriği üzerinde durulacak, bazı maddelerin ve ders programlarının değiştirilme gerekçeleri açıklanmaya çalışılacaktır. Böylelikle bundan sonra yapılacak olan çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Nizamname Layihası

Meclis-i Maarif tarafından hazırlanan ve *Dârümuallimîn Nizamnâme-i Cedîdi* adını taşıyan nizamname layihasının gerekçesinde yeni bir darülmualimin nizamnamesine neden ihtiyaç duyulduğu ayrıntılarıyla açıklanmaktadır. Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde öngörülen öğretmen yetiştirme sistemi kurulamamıştır. Sadece darülmualiminin rüştiye kısmı faaliyetlerine devam edebilmiştir. Bu şubeye kaydolanlar genellikle medrese talebeleri olduğu için rüştiye muallimliği için gerekli bilgileri sınırlı bir şekilde görmektedirler. Gerek bu nedenle gerekse okulun mezunları için maarif bünyesinde kariyerlerini sürdürebilmeleri için elzem olan düzenli bir terfi sistemi olmadığından başarılı talebeler okulu tercih etmemektedirler. Dolayısıyla muktedir muallimler yetiştirilememektedir.

Öte yandan mevcut Darülmualimin-i Sıbyan, taşradaki köy mektepleri için muallim yetiştirme kapasitesine sahip değildir. Taşrada bu okulun küçük numuneleri açılmak suretiyle bunların köy muallimi yetiştirmesi, merkezdeki Darülmualimin-i Sıbyanın ise yeniden düzenlenerek Darülmualimin-i İbtidai hâline getirilmesi gerekmektedir. Böylece bu okula İstanbul ve büyük şehirlerdeki ibtidai mekteplerine muallim yetiştirmek görevi verilebilecektir.

Ayrıca rüştiye mekteplerinin üzerinde eğitim verecek okullar için öğretmen yetiştirmek üzere bir Darülmualimin-i Ali'nin ihdas edilmesi mecburiyeti vardır. İstanbul'da bulunan öğretmen yetiştiren kurumların öğrenci sayısının 140'a çıkarılması, bunların burslarının yeniden tanzim edilmesi, muallimler için düzenli bir terfi sisteminin kurulması ve ders programlarının yeni sisteme uygun olarak yeniden oluşturulması nizamname layihasının tanzim edilme gerekçesi olarak sunulmaktadır (BOA, İ. MMS 126/5394, lef 1).

Nizamname layihası, Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesinde Meclis-i Maarif Reisi Haydar Efendinin katılımı ile yapılan toplantıda uzun uzun tartışılmıştır. Bazı üyeler Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin darülmualiminle ilgili hükümleri ile hazırlanan layiha ahkâmının tamamen muvafık olmadığına, şimdi bir nizamnamenin tanzimi hâlinde uygulama sırasından ortaya çıkacak aksaklıkları

düzeltilmek ve ihtiyaç duyulan hususlarda yeniden düzenleme yapmak gerekebileceğine dikkat çekmişlerdi. Onlara göre ders programlarının ihtiyaca göre tadili her zaman mümkündü. Şimdiden bir nizamname tanzim etmek yerine Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin ileride duruma göre tamamen tadili sırasında darülmuallimin hakkındaki maddeleri de edinilecek tecrübeye binaen değiştirilebilirdi. Layihada üzerinde durulan ıslah girişimleri yapılabilirdi bunun için yeni bir nizamnameye gerek yoktu. Buna karşın katılan üyelerin büyük çoğunluğu şimdiye kadar yeterince tecrübe elde edilmiş olduğu ve ders programlarındaki düzenleme girişiminin de bizatihi bu tecrübenin ürünü olduğunu vurgulayarak esasen mekteplerin mevcut durumunun Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin darülmualliminle ilgili hükümlerine zaten uygun olmadığını belirterek layihanın kabul edilmesi yönünde fikir beyan etmişlerdi. Fakat Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde darülmuallimin için mevad-ı mahsus mevcut iken bu layihanın ayrı bir nizam şeklinde ve ayrı bir isimle neşrini uygun görmeyerek Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin darülmuallimin hakkındaki maddeleri makamına kaim olması gerektiğini belirtmişlerdi. Böylece çoğunluk kararıyla layihada yeni nizamname şeklinde ifade edilen başlık değiştirilmiş, 22 maddeden oluşan layihanın 21. maddesinde yer alan *Maârif Nizamnâmesinde bu nizamnâme muhalif olan ahkâm mevsuhdur* şeklindeki ifade lüzumsuz görülerek 21. madde de layihadan çıkarılmıştır. Bunun yanında yeni düzenlemeyle tesis olunacak darülmualliminin yıllık masrafları için 80.002 kuruşluk ek bir ödeneğin bütçeye konulmasına karar verilmiştir. Hükümet, Şûra-yı Devlet'in bu kararını 28 Ekim 1891 tarihinde aynen kabul ederek onaylamıştır (BOA, İ. MMS 126/5394, lef 2).

1891 Tarihli Darülmuallimin Nizamnamesi

Maarif Nezareti tarafından resmî yazıda ifade edildiği şekliyle değiştirilen ve 29 Ekim 1891 tarihinde yürürlüğe giren nizamname; Maarif Umumiye Nizamnamesinin İkinci Faslının Darülmuallimin Hakkındaki Mevadını Tadil Eden Nizamname adını taşıyordu. Nizamnamede Darülmuallimin, her biri iki sene eğitim verecek ibtidai, rüştiye ve aliye şubelerinden müteşekkil ve irade-i seniyye ile atanacak bir müdürün idaresinde eğitim-öğretim verecek bir kurum olarak tasarlanmıştı (Madde 1). Darülmualliminin ibtidai şubesine kabul şartları; Sarf, Nahiv, Kıraat-ı Türkiye, Hat ve İmladan yapılacak imtihanında başarı göstermek, iyi ahlak sahibi olmak, yaşı 18'den küçük ve 30'dan büyük bulunmamak, sakat ve malûl olmamak şeklinde belirlenmişti. Mezun olduktan sonra verilecek muallimlik görevini kabul etmeyenler, tahsilleri boyunca alacakları maaşları iade etmek mecburiyetinde olacaklardı. Sakat ve malûl olmamak ve maaş iadesi kuralı rüştiye ve aliye şubeleri için de geçerli olacaktı (Madde 2). İbtidai şubesinin ders programı Ek 1'deki gibi planlanmıştı (Madde 3).

Darülmuallimin rüştiye şubesine, darülmuallimin-i ibtidai veya idadi mektepleri mezunları imtihansız kabul edilecekti. Diğer taliplerden darülmuallimin-i ibtidai şahadetnameliler mertebesinde donanımlı olduklarını sözlü ve yazılı imtihanında ispatlaması istenecekti. Ayrıca taliplerin okula kabulleri için iyi ahlaklı olmaları ve yaşlarının 20'nin üzerinde bulunması gerekmekteydi (Madde 4). Rüştiye şubesinde Ek 2'de gösterilen derslerin okutturulmasına karar verilmişti (Madde 5).

Yeniden kurulmasına karar verilen Darülmuallimin aliye şubesi Edebiyat ve Fünun sınıflarından oluşacaktı. Edebiyat sınıfına kaydolmak isteyenler Belagat-ı Arabiyeden sözlü sınava tabi tutulacaklardı. Ayrıca onlardan bir vaka tasviriyle Türkçe makale yazmaları istenecekti. Fünun sınıfına darülmuallimin-i rüştiyeden geçecek olanlar o şubede okutulan Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye ve Hikemîye derslerinden girmiş oldukları sınavlardan sülûsan puanı (üçte iki) kazanmış olmaları gerekmekteydi. Önceden idadi, sultani ya da Darülmuallimin-i Rüştiyeden mezun olup da adı geçen derslerden istenen puanı sağlayanlar tekrar sınava girmek istemiyorlarsa mezuniyetleri tarihinden itibaren bir sene zarfında müracaat etmeleri gerekmekteydi (Madde 6). Edebiyat şubesinin ders programı Ek 3'teki şekilde belirlenmişti (Madde 7). Darülmuallimin aliye şubesi Fünun sınıfı ders programı Ek 4'teki şekildeki gibi olacaktı (Madde 8).

Nizamname ile Darülmualiminin öğrenci sayısı sınırlandırılmıştı. Buna göre ibtidai şubesine 60, rüştiye şubesine 40 ve aliye şubesine 40 olmak üzere okula toplamda 140 öğrenci alınacaktı. Bu öğrencilerden ibtidai düzeyinde olanların her birine aylık 50 kuruş, rüştiyede bulunanlara 75 kuruş ve aliye şubesinde ders görenlere 100 kuruş maaş verilecekti (Madde 9). Görüldüğü gibi Darülmualiminin 1851 tarihli nizamnamesi ile başlayan bir gelenek 1891 yılında da devam ettirilmişti. Akyüz (1990) tarafından geniş açıklamalar ve yorumlarla yayınlanan 1851 Nizamnamesinden öğrenildiğine göre Nizamnameyi kaleme alan okul müdürü Ahmet Cevdet Efendi öğretmen adaylarının medreseliler gibi eğitimlerini yarıda bırakarak kutsal üç aylarda cerre çıkmalarını istemediğinden öğrencilerin geçimlerini sağlayacak düzeyde burs verilmesi için yoğun çaba sarf etmişti. Ahmet Cevdet Efendinin öğrencilerin geçim kaygısı çekmeden eğitimlerini sürdürebilmeleri ve toplum nazarında saygınlıklarını artırmak amacıyla başlattığı uygulama aynı zamanda zeki, çalışkan öğrencilerin okulu tercih etmeleri için bir teşvik unsuru olarak görülmüş ve sürdürülmüştü. Nizamnamede ayrıca Darülmualimin öğrencilerine her ay ödenecek maaşlar dışında bir defaya mahsus olmak üzere takip edecekleri kitapların ücretsiz verileceği de belirtilmiştir (Madde 16).

Öğretmen adaylarının mezuniyetleri ve atamalarına ilişkin bir çerçeve de oluşturulmuştu. Öyle ki her şube derslerini başarıyla tamamlayanlara ilgili şubeden mezun olduğunu gösterir birer şahadetname ita edilecekti (Madde 10). Eğitimlerini sürdürmek isteyen ibtidai şubesi mezunları, rüştiye şubesine, rüştiye şubesi mezunları aliye şubesine devam edebileceklerdi. İbtidai şubesi, rüştiye şubesine, rüştiye de aliye şubesine mahreçti. Fakat üst şubeye nakli ihtiyar etmeyenler için bulunduğu şubeye mahsus mekteplerde muallimlik etmek üzere şahadetnamelerine işaret konulacaktı (Madde 11). Rüştiye mektepleri muallimleri iki dereceli olacak, muallim-i evvel birinci derece, ardından gelenler ikinci derece muallim sayılacaktı (Madde 12). Maarif idaresi öğrencilerden mezun olduktan sonra öğretmenlik yapmalarını beklemekteydi. Nizamnamede buna riayet edilmemesi durumunda bazı yaptırımların uygulanacağına değinilmişti. Darülmualiminin ibtidai ve rüştiye şubelerinden mezun olduktan sonra başka bir mesleğe girenler veya teklif edilen muallimliği sebepsiz yere kabul etmeyenler muallimliğe mahsus hukuk ve imtiyazdan mahrum olacaklar ve tahsilleri müddetince almış oldukları maaşları iade edeceklerdi (Madde 13). Öğretmen atamalarında öncelik hakkı Darülmualimin mezunlarına tanınmıştı (Madde 14). Nizamname ile Darülmualimin mezunları için adil bir terfi sistemi kurulmak da istenmişti. Nitekim okul mezunlarından öğretmenlik görevlerinde başarı gösterenler Maarif idaresinin uygun gördüğü başka memuriyetlere geçebilecekler, idadi ve maarif müdürlüğü gibi önemli görevleri bile üstlenebileceklerdi. Buldukları konumda beş sene boyunca üstün hizmetleri görülenler terfi hakkı kazanacaklardı (Madde 15).

Nizamnamede Darülmualimin öğrencilerinin imtihanlarında geçerli olacak kuralların belirlenmesi, muallimliğe tayin olunmak üzere intihap mazbatalarının tanzimi, okul mezunu muallimlerin aleyhlerinde vaki olacak şikâyetlerin tetkiki, azil ve becayışlerinin kanuna uydurulması gibi konularda sorumluluk Maarif Meclisine bırakılmıştı (Madde 17). Ayrıca Darülmualimin müdürü, muallimleri ve memurlarının seçiminin, Maarif Nezareti makamından tasdikinin ve imtihanların yapılmasının Maarif Meclisinin gözetimi ve bilgisi altında yürütülmesine karar verilmişti (Madde 18). Bunun yanında Meclisin okulun işleyişi üzerinde de denetleyici bir görevi vardı. Nitekim Darülmualiminde bulunması kararlaştırılan bir müfettiş okulun aylık vukuatını bir müzekkere ile Meclise iletmekle görevliydi. Müfettiş, Meclişçe verilecek talimata uymak suretiyle iş görecekti (Madde 20).

Darülmualiminin muntazam bir kütüphanesi ve numune hanesinin bulunmasına, Hikmet-i Tabiiye, Kimya, Tersimat-ı Riyaziye, Topografya ve Tarih'e ait alet edevat ile kaldıraçların mükemmel surette olmasına karar verilmiş (Madde 19), Nizamnamenin uygulanması görevi de Maarif Nezaretine bırakılmıştır (Madde 21).

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde 1869 yılında öngörülen ancak çeşitli nedenlerle

başarısız olan Darülmuallimin sistemi 1891 yılı düzenlemesiyle yeniden formüle edilmişti. En önemli yenilik, gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarını sisteme katmaya yönelik uygulamalardan vazgeçilmesi olmuştu. Nitekim Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde Darülmuallimin rüştiye şubesinin İslam ve gayrimüslim olmak üzere iki daireye ayrılması ve Müslüman ve gayrimüslim rüştiye mektepleri için öğretmenler yetiştirmesi kararlaştırılmıştı. Ders programı da buna göre tanzim edilerek her cemaatin dersleri kendi lisanları üzere tedris edecekleri vurgulanmıştı (Madde 53, 54). Fakat bu plan uygulanmadığından yeni düzenleme de bu hususa yer verilmemiştir. Öte yandan 1869 Nizamnamesinde açılması tasarlanan sultani mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla Darülmuallimin içinde bir de sultani şubesi oluşturulması düşünülmüştü (Madde 56). Sultanilerin yaygınlaştırılması birçok proje gibi mali imkânsızlıklar nedeniyle gecikmişti (Çelik, 2015; 97). Bu nedenle sultani şubesine ihtiyaç kalmamış ve 1891 yılı metninde de bu hususa değinilmemiştir.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde çerçevesi çizilen okula kabul şartları, başka şubelere geçiş, mezuniyet sonrası atama ve terfi durumları gibi hususlarda da düzenlemeye gidilmişti. Ayrıca ders programları yeniden tanzim edilmiş ve müfredata yeni dersler konulmak suretiyle genişletilmiştir. Örneğin rüştiye şubesi programında 1869 Nizamnamesinde yer verilmeyen Tarih, Coğrafya, Resim ve Fransızca dersleri programa dâhil edilmiştir.

Maarif Nezareti tarafından 29 Ekim 1891 tarihinde uygulamaya konulan yeni sistemde ilerleyen yıllarda bazı düzenlemeler yapıldığı anlaşılmaktadır. 1891 tarihli Darülmuallimin Nizamnamesinin adı aynı kalmak üzere bazı maddeleri ve ders programları bu düzenlemelere bağlı olarak değiştirilmiştir. Bundan sonraki kısımda yapılan değişikliklerle ilgili bazı bilgiler verilecektir.

Darülmuallimin Nizamnamesinde Yapılan Değişiklikler

Maarif Nezareti tarafından 1898 yılından itibaren yayınlanmaya başlanan salnamelerden H. 1316, H. 1317 ve H. 1318 yıllarına ait olan ilk üç salnamede de 1891 tarihli muadil nizamname metinleri bulunmaktadır. Fakat bu metinler incelendiğinde nizamname maddelerinin bazılarında değişiklikler ya da eklemeler yapıldığı görülmektedir.

Nitekim nizamnamenin ikinci maddesinde Darülmualliminin ibtidai şubesine kayıt kabul şartları sıralanırken başvuracak öğrencilerin 18 yaşından düşük ve 30 yaşından büyük olmamaları gerektiği ifade edilmektedir. Oysa H. 1316 salnamesinde yayınlanan nizamname metninde yaş aralığı 20-30 olarak verilmiştir. Bunun yanında nizamnamede aliye şubesine öğrenci kayıt şartlarının yer aldığı altıncı maddede değişikliğe gidildiği görülmektedir. Madde, bazı eklemelerle genişletilmiştir. Nizamnamede altıncı madde şu şekilde geçmektedir:

Bu şube edebiyat ve fünûn sınıflarını havidir. Edebiyat sınıfına kayıt olunacaklar Belâgat-ı Arabiyeden şifahi ve bir vak'a tasviriyle Türkçe makale yazdırılarak tahrirî imtihan vermeleri ve fünûn sınıfına rüştiye şubesinden geçecek olanlar için o şubede tedris olunan Ulûm-ı Riyaziye ve Tabiiye ve Hikemîyeden vermiş oldukları imtihanda sülûsân numroyu kazanmış olmaları ve evvelce mekâtib-i idadîye veya mekteb-i sultanî ve yahut rüştiye şubesinden mezun olup da fünûn-ı mezkûrede sülûsândan ziyade numro ahzedendenlerin tekrar imtihandan istiğnaları için şahadetnâmeleri tarihinden itibaren bir sene zarfında müracaat etmiş bulunmaları meşruttur.

Bu madde H. 1316 salnamesinde aşağıda belirtilen şekilde bulunmaktadır:

Bu şube edebiyat ve fünûn sınıflarını havidir. Rüştiye şubesinden Edebiyat sınıfına kayıt olunacaklar Belâgat-ı Arabiyeden şifahi ve bir vak'a tasviriyle Türkçe makale yazdırılarak tahrirî imtihan verecekleri gibi hariçten dâhil olacakların rüştiye şubesinde tedris olunan ulûm ve funûndan dahi ayrıca imtihan vermeleri lazım ve fünûn sınıfına rüştiye şubesinden geçecek olanlar için o şubede tedris olunan Ulûm-ı Riyaziye ve Hikemîyeden vermiş oldukları imtihanda sülûsân numroyu kazanmış olmaları ve evvelce mekâtib-i idadîyeden mülazemet ruusuyla veya mekteb-i sultanî ve yahut rüştiye şubesinden mezun olup da fünûn-ı mezkûrede sülûsândan ziyade numro ahzedendenlerin tekrar

imtihandan istiğnaları için şahadetnâmeleri tarihinden itibaren bir sene zarfında müracaat etmiş bulunmaları meşruttur.

Nizamnamede bir diğer değişiklik on dokuzuncu maddede yapılmıştır. İlgili madde: *Dârülmuallimînin bir muntazam kütüphane ve numune hanesi olacağı gibi Hikmet-i Tabiiye Kimyaya müteallik alât ve edevât-ı mukteziyesi dahi mükemmel olacaktır* şeklindeki ifade edilmekteyken H. 1316 tarihli Maarif Nezareti Salnamesinde ise; *Dârülmuallimînin bir muntazam kütüphane ve numune hanesi olacağı gibi Hikmet-i Tabiiye ve Kimya ve Tersimât-ı Riyaziye ile Topografya ve Tarih-i Tabiiye müteallik alât ve edevât ve levâyiç-i mukteziye dahi mükemmel olacaktır* biçiminde verilmiştir.

Nizamname maddelerinde görülen bu değişiklikler sadece H. 1316 salnamesinde değil Maarif Nezaretinin yayınladığı H. 1317 ve H. 1318 salnamelerinde de aynen yer almaktadır. Bu durum Darülmuallimin sisteminde 1891 yılından sonra yapılan bazı düzenlemelerin olduğunu ve bunların resmî metne yansımalarını açıkça göstermektedir. H. 1318 salnamesinde metnin dipnotlarında verilen bilgiler, değişikliklerin nelerden ibaret olduğu konusunu bir ölçüde aydınlatmaktadır. Nitekim ilk dipnotta *ahiren aliye şubesinin müddet-i tahsiliyesi üç seneye iblağ edilmiştir* denilerek aliye şubesinde bir düzenleme girişiminin yapıldığı bilgisi verilmiştir. Değiştirilmiş olan altıncı maddenin dipnotunda da *edebiyat ve fûnûn şubeleri tevhid edilmiş olduğundan Dârülmuallimîn-i Rüştîye veya merkez idadîlerinden alâ ve aliyü'l alâ derecede şahadetnâmeyi haiz olanların ve hariçten müracaat edip de rüştîye şubesi derslerinden imtihan verecek olanların iş bu maddede tasrîh edilmiş olan şerait veçhile kabulleri takarrür etmiştir* bilgisi verilmek suretiyle maddenin değiştirilme gerekçesi de açıklanmıştır.

Nizamnamede yer alan dokuzuncu maddede okulun şubelerinde bulunacak öğrenci sayısı ve şubelere göre her bir öğrenciye verilecek maaş miktarları belirlenmişti. Buna göre altmışı ibtidai şubesinde kırkar adette rüştîye ve aliye şubelerinde olmak üzere okulda toplam yüz kırk öğrenci bulunacaktı. İbtidai şubesinde olanlar altmış, rüştîye şubesinde bulunanlar yetmiş beş ve aliye şubesindekiler de yüz kuruş maaş alacaklardı. Her ne kadar dokuzuncu madde aynen kalmış olsa da ilgili maddenin dipnotundan uygulama safhasında bu sınırlara uyulmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim dipnotta verilen bilgide; *Dârülmuallimîn talebesi sekseni ibtidaiye ve ellisi rüştîye ve kırk biri âliye şubelerinde bulunmak üzere ahiren yüz yetmiş bir nefere iblâğ ve ibtidaiye şubesinde bulunacaklara kırk ve rüştîye şubesinde bulunacaklara altmış âliye şubesinde bulunacaklara seksen gurus maaş tahsis olunmuştur* denilerek güncel durum hakkında açıklamada bulunulmuştur. Düzenlemelerin ne zaman yapıldığıyla ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Fakat Altın'ın (2009) Darülmualliminin aliye şubesinde 1895 yılında düzenleme yapıldığını ve edebiyat ve fûnûn şubelerinin birleştirilerek eğitim süresinin üç yıla çıkarıldığını belirtmesinden bazı değişikliklerin bu dönemde gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

Nizamnamede asıl önemli değişiklikler ders programlarında yapılmıştır. Öyle ki programlarda hem haftalık ders saatleri artırılmış hem de yeni dersler müfredata katılmıştır. Aliye şubesinde ise edebiyat ve fûnûn sınıfları birleştirildiği ve eğitim süresi üç yıla çıkarıldığı için ders programı başlı başına değiştirilmiştir.

Darülmualliminin 1891 yılında hazırlanan ders programlarının zamanla değişikliğe uğradığı görülmektedir. (Bkz. Ek: 5, 6, 7) 1898 yılında ibtidai şubesi programında ilk programda yer almayan İlm-i Eşya ve Fransızca dersleri bulunmaktadır. Rüştîye şubesi programında ise Usul-i Defteri dersi eklenmiş ve matematik bilimleri dersleri çeşitlendirilmiş hâldedir. Ayrıca haftalık ders saatleri ciddi oranda artırılmıştır. Üç senelik olarak hazırlanmış olan aliye şubesi programı oldukça zengin ve kapsamlı bir program şeklinde görünmektedir. Programa Usul-i Defteri, Makine, Kavanin ve İlm-i Servet adlarında yeni dersler eklenmiş ve mezun olabilmek için alınması gereken kredi miktarı 36'dan 75'e yükseltilmiştir.

SONUÇ

Öğretmen yetiştirme tarihi açısından önemli bir metin olan 1891 Tarihli Darülmuallimin Nizamnamesi esas itibarıyla Maarif Umumiye Nizamnamesinin Darülmuallimin hakkındaki maddelerini değiştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Maarif Nezareti, Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde çerçevesi çizilen sistemin kurulamaması ve zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar nedeniyle 1891 yılında öğretmen yetiştirme programında yeni bir düzenlemeye gitmeye karar vermiştir. Bu amaçla Maarif Meclisi tarafından bir nizamname layihası hazırlanmıştır. Bu layiha, Külekçi (2010) tarafından *Dâru'l-Muallimîn Nizamnâme-i Cedîdi* başlığıyla çeviri metni hâlinde yayınlanmıştır. Fakat yazar, layihanın değiştirilmeksizin onaylanmış ve yürürlüğe girmiş olduğunu düşündüğünden çalışmasında Darülmualliminin 1851 yılındaki ilk nizamnamesinin ardından ikinci ve son nizamnamesi olduğunu iddia etmiştir (Külekçi, 2010; 150). Oysa layiha üzerinde Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesinde yapılan görüşmeler sonunda; metinden bir maddenin çıkarılmasına ve Maarif Meclisinin layihanın adı olarak belirlediği Darülmuallimin Nizamname-i Cedidi şeklindeki başlığının değiştirilmesine karar verilmiştir. Bu değişiklikleri de hükümet tarafından aynen onaylanarak *Maârif Umûmiye Nizamnâmesinin İkinci Faslının Dârülmuallimîn Hakkındaki Mevadını Tâdil Eden Nizamnâme* adıyla yürürlüğe girmiştir.

Tadil Nizamname metninde yer alan maddelerden anlaşıldığına göre Darülmuallimin, ibtidai, rüştiye ve aliye şubeleri teşkil ettirilecek ve her şubede eğitim süresi iki yıl olacaktır. Şubelere öğrenci kabulleri belirli şartlara bağlanmıştır. Her şube için ayrı ayrı ders programları oluşturulmuştur. Öğrenci sayıları, burs miktarları belirlenmiş mezuniyet ve atamada bazı kurallar konulmuştur. Okul mezunu öğretmen adayları için bir terfi sistemi oluşturulmak suretiyle kariyerlerini devam ettirebilmelerine imkân sağlanmıştır. Ayrıca Maarif Meclisinin okulun işleyişi üzerindeki fonksiyonu belirlenmiştir.

Maarif Nezareti tarafından 1898 yılından sonra yayınlanan H. 1316, H. 1317 ve H. 1318 yıllarına ait salnamelerde bulunan nizamname metinlerinin 1891 yılında yürürlüğe giren metinle aynı olmadığı tespit edilmiştir. Nitekim ikinci, altıncı ve on dokuzuncu maddelerde bazı değişiklikler ve eklemeler yapıldığı görülmektedir. Bu durum Darülmuallimin sisteminde 1891 yılından sonra bazı düzenlemelerin yapıldığını ve bunların resmî metne yansıdığını açıkça göstermektedir. H. 1318 salnamesinde yayınlanan metnin birinci, altıncı ve dokuzuncu maddelerinde bulunan dipnotlarında verilen bilgiler, değişikliklerin gerekçesini ve güncel durumu önemli ölçüde aydınlatmaktadır. Öte yandan 1891 yılında onaylanan nizamnamede yer alan ders programları üzerinde de önemli değişiklikler yapıldığı görülmektedir. İbtidaiye ve rüştiye şubeleri programlarına yeni dersler ilave edilmiş ve haftalık ders saatleri artırılmıştır. Aliye şubesinde ise edebiyat ve fûnun sınıfları birleştirilerek eğitim süresi üç yıla çıkarıldığından ders programı tamamen değiştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1990). "Darülmuallimîn'in İlk Nizamnamesi (1851), Önemi ve Ahmet Cevdet Paşa". *Millî Eğitim Dergisi*, 95, 3-20.
- Altın, H. (2009). II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
- Çelik, H. İ. (2015). "II. Abdülhamid Döneminde Yönetimde Değişim". *NEÜ. Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 85-101.
- Düstûr. Tertib I, C. VI
- İrade Meclis-i Mahsûs (İ. MMS): 126/5394.
- İrade Meclis-i Vâlâ (İ. MVL): 211/6894.
- Kafadar, O. (1997). *Türk Eğitim Düşüncesinde Çağdaşlaşma*. Ankara: Vadi Yayınları.

- Koçer, H. A. (1991). Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923). İstanbul: MEB. Yayınları.
- Külekçi, C. (2010). “Dâru’l-Muallimîn Nizamnâme-i Cedîdi”. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 3, 150-156.
- Mahmûd Cevâd (1338). Maarif-i Umûmîye Nezâreti Tarihçe-i Teşkilât ve İcraatı. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Osmani, M. & Pay S. (2018). “Balkanlar’da Eğitim-Öğretim Kurumları: XIX. Yüzyıl Niş Sancağı Örneği”. *İstem*, 16/32, 219-230.
- Özpolat, A. (2005). “Öğretmenlik Mesleğindeki Gelişmelerin Tarihsel-Toplumsal Bağlamı”. *Millî Eğitim Dergisi*, 33/166, 224-233.
- Öztürk, C. (2005). Türkiye’de Dünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar. İstanbul: MEB. Yayınları.
- Salnâme-i Nezâret-i Maârif: H. 1316, H.1317, H. 1318.
- Taşer, S. (2010). “Osmanlı Devleti Vilayetleri ve Sancakları Maarif Müdürlükleri ve Müdürleri (1912)”. *İstem*, 8/15, 159-167.
- Yıldız Esas Evrak (Y.EE): 112/6.

EKLER

Ek 1. 1891 Yılı Darülmuallimin-i İbtidai Ders Programı (Düstur, Tertib I, C. VI; 1135)

Darülmuallimin-i İbtidai 1. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat	Darülmuallimin-i İbtidai 2. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat
Tecvidin Kur’an-ı Kerim’e Tatbikatı	2	Tecvidin Kur’an-ı Kerim’e Tatbikatı	1
Metn-i Dürr-i Yekta	2	Şerhiyle Beraber Dürr-i Yekta	2
Elfiyenin Nısf-ı Evveli Arabi (ezberlenecek)	3	Usul-i Tedris ve Terbiye	1
Kavaid ve Tuhfe-i Vehbi Farisi (ezberlenecek)	2	Elfiyenin Nısf-ı Ahiri (ezberlenecek)	3
Hesab (a’dad-ı sahiheden cezriyata kadar)	2	Kavaid-i Farsiyenin Tatbikatıyla Pend-i Attar	2
Coğrafya (muhtasar surette kıtaat-ı hamse gösterilecektir)	2	Hesab (cezriyattan aşağısı)	2
Tarih (hilkatten dört yüz sene-i hicriyesine kadar olan vaka-yı İslamiye)	2	Coğrafya (memalik-i mahruse-i şahane)	2
Kavaid-i Türkiye ve İmla	2	Tarih (dört yüz tarihinden asr-ı hazıra kadar olan vukuat-ı İslamiye)	2
Talim-i Hat	1	Kavaid (medhal-i kavaid maa tatbikat ve imla)	2
		Talim-i Hat	1

Ek 2. 1891 Yılı Darülmuallimin-i Rüştîye Ders Programı (Düstur, Tertib I, C. VI; 1136)

Darülmuallimin-i Rüştîye 1. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat	Darülmuallimin-i Rüştîye 2. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat
Arabi (metn-i telhisin meani-i fenni) (ezberlenecek)	2	Hülasaten Akaid-i İslamiye	2
Arabi (mantıktan süllemnin nısf-ı evveli) (ezberlenecek)	1	Metn-i Telhisin Beyan ve Bedi' Fenleri (ezberlenecek)	1
Farisi (Gülistan'ın kısım-ı evveli ve aruz)	2	Mantıktan Süllemnin Nısf-ı Ahiri (ezberlenecek)	1
Usul-i İnşa ve Kavaid-i Osmaniye	2	Gülistan'ın Kısım-ı Ahiri	1
Cebir (derece-i saniye muadilatına kadar)	2	Usul-i İnşa (Türkçe müsvedde kaleme aldırılacaktır)	1
Coğrafya (kıtaat-ı hamsenin tafsilatı)	2	Hendese-i Musattaha	2
Tarih (muhtasar Tarih-i Umumi)	2	Tarih-i Osmani	2
Resim	1	Resim	1
Usul-i Defteri	1	Fransızca	2
Fransızca	3	Mevalid	1
		Usul-i Tedris ve Terbiye-i Ahlak	2
		Ulum-ı Hikemîye ve Tabiiye (bir kitab-ı mahsus tertib ettirilecek okutturulacaktır)	2

Ek 3. 1891 Yılı Darülmuallimin-i Aliye Edebiyat Sınıfı Ders Programı (Düstur, Tertib I, C. VI; 1137)

Darülmuallimin-i Aliye Edebiyat 1. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat	Darülmuallimin-i Aliye Edebiyat 2. Sınıf Dersleri	Haft a/Saat
Akaid (İlm-i Kelamdan münakkah mesail-i usul-i diniye)	2	Akaid (birinci sene mesaili ikmal olunacaktır)	2
Arabi (Mütenebbî gibi eş'ar-ı hikemiyeyi cami divanlardan ebyat tahlil ve tercümesi)	2	Arabi (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	2
Farisi (Şehname gibi manzumattan keza ebyat tahlil ve tercümesi)	2	Farisi (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	2
Türkçe (Veysi, Nergisî, Baki, Nabi misüllü üdebanın asarı manzume ve mensurelerinin anlayarak ve selis olarak kıraati ve münasiplerinin ezberlettirilmesi ve inşa ve tesvid ameliyatı)	3	Türkçe (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	3
Tarih (Tarih-i Umumi)	3	Tarih (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	3
Coğrafya (Coğrafya-yı Umumi)	2	Coğrafya (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	2
Fransızca	4	Fransızca (birinci sene derslerine devam ile ikmal olunacaktır)	4

Ek 4: 1891 Yılı Darülmuallimin-i Aliye Fünun Sınıfı Ders Programı (Düstur, Tertib I, C. VI; 1137-1138)

Darülmuallimin-i Aliye Fünun 1. Sınıf Dersleri	Hafta/Saat	Darülmuallimin-i Aliye Fünun 2. Sınıf Dersleri	Hafta/Saat
Mükemmel Hesab-ı Amelî ve Nazarî	2	Cerr-i Eskal	2
Mükemmel Hendese keza	3	Tersimat-ı Riyaziye ve Arazi Üzerinde Mesaha Ameliyatı	2
Mükemmel Cebir-i Adi ve Logaritma keza	3	Kozmografya ve Harita-yı Coğrafi Almak	2
Müsellesat-ı Müsteviye ve Küreviye	2	Hikmet-i Tabiiye	3
Hikmet-i Tabiiye (Ulum-ı Riyaziyeye müstenid olan mesaili ikinci seneye bırakılacaktır)	2	Kimya-yı Uzvî ve Tahlil Ameliyatı	3
Kimya-yı Madeni (Hikmet ve Kimya derslerinde talebe dahi tecrübe yapmaya alıştırlacaktır)	2	İlm-i Mevalid	3
İlm-i Mevalid-i Selase	2	Fransızca	5
Fransızca	5	Usul-i Tedris	1
Fen-i Tersimat-ı Riyaziye	2		

Ek 5: 1898 Yılı Darülmuallimin-i İbtidai Ders Programı (Salname-i Nezaret-i Maarif, H. 1316; 127)

DERSLER	1. SINIF	2. SINIF
Kur'an-ı Kerim maa Tecvid ve Fıkıh-ı Şerif	4	3
Türkçe Kavaid ve İmla	3	-
Usul-i Tedris	-	1
İnşa	-	2
Arabi Sarf ve Nahiv	2	2
Kavaid-i Farişi ve Gülistan	2	2
Fransızca	-	1
Hesab	2	2
İlm-i Eşya	1	1
Coğrafya-yı Umumi ve Osmanî	2	2
Tarih-i İslam	2	1
Hüsn-i Hat	1	1

Ek 6: 1898 Yılı Darülmuallimin-i Rüştîye Ders Programı (Salname-i Nezaret-i Maarif, H. 1316; 128)

DERSLER	1. SINIF	2. SINIF
Kavaid ve İmla	1	-
Usul-i Tedris	1	2
İnşa	1	1
Arabi	3	3
Farişi	1	1
Fransızca	2	2
Hesab	2	1
Usul-i Defteri	1	2
Cebir	1	1
Hendese	1	1
Hikmet	1	1
Mevalid	1	2
Coğrafya	2	1
Tarih	2	1
Hüsn-i Hat	1	2
Resim	1	1
Ulum-ı Diniye	-	2

Ek 7: 1898 Yılı Darülmuaallimin-i Aliye Ders Programı (Salname-i Nezaret-i Maarif, H. 1316; 129)

DERSLER	1. SINIF	2. SINIF	3. SINIF
Ulum-ı Diniye Şerh-i Akaid	1	1	2
Edebiyat-ı Osmaniye	1	1	1
Kitabet-i Resmîye	-	1	1
Usul-i Tedris	-	-	1
Edebiyat-ı Arabiye	1	1	1
Edebiyat-ı Fârisî	1	1	1
Fransızca	4	4	3
Hesab	2	-	-
Usul-i Defteri	1	1	-
Cebir-i Adî ve Alâ	2	1	1
Hendese	1	1	-
Müsellesat	1	1	-
Tersimat-ı Riyaziye	-	-	2
Kozmografya	-	1	1
Makina	-	1	1
Hikmet-i Tabiiye	2	2	1
Mevalid-i Selase	2	1	2
Coğrafya-yı Umumi ve Umranî	1	1	1
Tarih-i Umumi ve Osmani	1	1	1
Kimya	Kimya-yı Gayr-i Uzvî	Kimya-yı Uzvî 2	Tahlilât-ı Kimyeviye
	2		1
Kavanin	1	1	1
İlm-i Servet	-	1	1

EXTENDED ABSTRACT

As in many fields in the Ottoman Empire, modern teacher training studies began with the Tanzimat. As a matter of fact, with the Maarif-i Umumiye Regulation dated 1869, which is considered a turning point in the modernization of education, the teacher training system was reconstructed and it was decided to establish a Grand Darülmualimin in Istanbul, which would consist of junior high school, high school and sultani sections. In the Maarif-i Umumiye Nizamnamesi dated 1869, an important document that shaped Ottoman general education, some decisions were taken regarding Darülmualimin as an institution that trained teachers. However, despite all efforts, in the following years, the Ministry of Education decided to make a new regulation in the teacher training program due to the failure to establish this system, the framework of which was outlined in the General Education Regulation, and the needs that emerged over time. Thereupon, a draft regulation was prepared by the Council of Education and sent to the State Council. At the end of the meeting held at the Council of State Tanzimat Office, some changes were made to the draft regulation and its final form was given under the name of the Regulation Amending the Provisions of the Second Chapter of the General Education Regulation on Dârülmualimin. The regulation, accepted by the government with some changes, came into force on 29 October 1891.

In the justification section of the regulation draft, it is explained in detail why the regulation of a new school of education is needed. According to this; The teacher training system envisaged in the General Education Regulation could not be established. Only the junior high school section of the darülmualimi could continue its activities. Since those who register to this branch are generally madrasah students, they have limited access to the information required to become secondary school teachers. For this reason, successful students do not choose the school because there is no regular promotion system, which is essential for the graduates of the school to continue their careers within the education system. Therefore, competent teachers cannot be trained.

On the other hand, the current Darülmualimin-i Sıbyan does not have the capacity to train teachers for rural village schools. Small samples of this school should be opened in the provinces to train village teachers, and the Darülmualimin-i Sıbyan in the center should be reorganized and turned into Darülmualimin-i İbtidai. Thus, this school can be given the task of training teachers for primary schools in Istanbul and big cities. In addition, it is mandatory to establish a Darülmualimin-i Ali to train teachers for schools that will provide education above secondary schools. Increasing the number of students in teacher training institutions in Istanbul to 140, re-regulating their scholarships, establishing a regular promotion system for teachers and re-creating the curriculum in accordance with the new system are presented as the reasons for the draft regulation.

In the regulation, Darülmualimin was designed as an institution consisting of primary, secondary and senior branches, each of which would provide two years of education, and which would provide education under the administration of a director to be appointed by the will of the senior citizen. Admission conditions to the primary branch of Darülmualimi; The requirements were to be successful in the examination of Sarf, Grammar, Turkish Reading, Calligraphy and Spelling, to have good morals, not to be younger than 18 or older than 30, and not to be disabled or handicapped. Those who did not accept the teaching position after graduation would be obliged to return the salaries they would receive throughout their education. The rule of not being disabled or invalid and salary refund would also apply to secondary school and high school branches. Graduates of Darülmualimin-i ibtidai or high school schools would be accepted to the secondary school branch of Darülmualimin without examination. Other applicants would be required to prove, in oral and written examinations, that they were equipped at the level of those with the Shahadetname of Darülmualimin-i İptidai. In addition, candidates had to be of good moral character and be over 20 years of age to be accepted to the school.

The number of students of the Darülmualimi was limited by the regulation. Accordingly, a total of 140 students would be admitted to the school, 60 to the primary school branch, 40 to the secondary school branch and 40 to the aliye branch. Each of these students, who were at the primary level, would be given a monthly salary of 50 kuruş, those who were in junior high school would receive a salary of 75 kuruş, and those who were studying in the aliye branch would receive a salary of 100 kuruş. Thus, a tradition that started with the Darülmualimi's regulations dated 1851 was continued in 1891. As a matter of fact, the school principal Ahmet Cevdet Efendi, who wrote the 1851 Regulation, made great efforts to provide scholarships to the students at a level that would enable them to make ends meet, as he did not want the prospective teachers at that time to leave their education unfinished and go out during the holy three months like the madrasah students. As a matter of fact, the school principal Ahmet Cevdet Efendi, who wrote the 1851 Regulation, made great efforts to provide scholarships to the students at a level that would enable them to make ends meet, as he did not want the prospective teachers at that time to leave their education unfinished and go out during the holy three months like the madrasah students. The practice initiated by Ahmet Cevdet Efendi in order for students to continue their education without worrying about their livelihood and to increase their prestige in the eyes of the society was also seen as an incentive for intelligent, hard-working students to choose the school and was continued in the new regulation. It is also stated in the regulation that the students of Darülmualim will be given the books they will follow free of charge only once, in addition to the salaries to be paid every month.

A framework for the graduation and appointment of teacher candidates was also created. So much so that those who

successfully completed the courses in each branch would be given a certificate showing that they graduated from the relevant branch. Graduates of the primary school branch who wanted to continue their education could continue their education at the secondary school branch, and graduates of the secondary school branch could continue their education at the aliye branch. The primary branch branched off to the junior branch, and the secondary branch branched off to the aliye branch. However, for those who did not choose to move to a higher branch, a mark would be placed on their certificates to teach in schools specific to the branch they were in. The teachers of secondary schools would have two degrees, the first teacher would be considered as first degree teacher, and those who came after them would be considered as second degree teachers (Article 12). The education administration expected students to work as teachers after graduation. It was mentioned in the regulation that some sanctions would be applied if this was not complied with. Those who entered another profession after graduating from the primary and secondary school branches of the Darülmualimi, or those who did not accept the offered teaching position without any reason, would be deprived of the rights and privileges specific to teaching and would have to return the salaries they received during their education (Article 13). Priority in teacher appointments was given to graduates of Darülmualimin (Article 14). With the regulation, it was also aimed to establish a fair promotion system for the graduates of Darülmualim. As a matter of fact, school graduates who were successful in their teaching positions could move to other positions deemed appropriate by the Education Administration, and could even undertake important duties such as high school and education directorate. Those who showed outstanding service in their current position for five years would be entitled to promotion.

The most important innovation in the Darülmualimin system, which was reformulated with the regulation of 1891, was the abandonment of practices aimed at including non-Muslim Ottoman citizens into the system. As a matter of fact, in the General Education Regulation, it was decided that the secondary school branch of Darülmualim would be divided into two departments, Islamic and non-Muslim, and to train teachers for Muslim and non-Muslim secondary schools. The curriculum was arranged accordingly and it was emphasized that each community would teach the lessons in their own language. However, since this plan could not be implemented, this issue was not included in the new regulation.

This regulation, dated 1891, did not remain as it was published, and some changes were made over time. It is possible to follow these changes in the Ministry of Education Yearbooks of 1316 H., 1317 H. and 1318 H. These changes are especially centered around the registration, acceptance and graduation conditions of the Darülmualimi, the laboratory and other application units it will host, and educational equipment. However, it can be seen that the real important changes in the Regulations were made in the curriculum. Accordingly, weekly course hours have been increased and new courses have been added to the curriculum. Especially in the Aliye branch, the course schedule has been completely changed as the education period has been increased to three years.

In 1898, the program of the primary branch included İlm-i Eşya and French courses, which were not included in the first program. In the junior high school branch program, Usul-i Defteri course has been added and mathematical sciences courses have been diversified. Additionally, weekly lesson hours have been increased significantly. Aliye Branch program, which has been prepared for three years, seems to be a very rich and comprehensive program. New courses named Usul-i Defteri, Makine, Kavanin and İlm-i Servet were added to the program and the amount of credits required to graduate was increased from 36 to 75. In the study, the changes made in the curriculum of Darülmualimin were determined in the Maarif Yearbooks and shown in tables.